

Національні інтереси та загрози національній безпеці

Серед найважливіших національних економічних інтересів, від реалізації яких залежить майбутнє України, добробут і процвітання нації, співробітники Національного інституту стратегічних досліджень виділяють наступні:

- створення самодостатньої, конкурентоспроможної, соціально спрямованої, потужної національної економіки;
- створення надійної системи економічної безпеки України, забезпечення можливості самостійного, прогресивного національно-економічного розвитку;
- здійснення структурної перебудови економіки;
- забезпечення ефективного розвитку національної промисловості;
- здійснення державою протекціоністських заходів, спрямованих на підтримку національного товаровиробника;
- істотне зменшення енергомісткості і матеріаломісткості ВВП;
- здійснення кардинальної модернізації виробництва та розвиток його наукомістких галузей;
- створення замкнених циклів виробництва стратегічно важливої продукції, зокрема, військової техніки та озброєння;
- пошук і освоєння родовищ нафти, газу, вугілля, золота, алмазів тощо;
- забезпечення альтернативних джерел надходження нафти і газу;
- створення потужного воєнно-промислового комплексу, зокрема, ракетно-космічної галузі;
- збереження та розвиток інтелектуального та науково-технічного потенціалів України;
- закріплення за Україною її загальносоюзної частки зовнішнього державного боргу та активів (золотого запасу, алмазного і валютного фондів, фінансових ресурсів, майна за кордоном, боргів іноземних держав);
- створення достатніх запасів державних золотовалютних резервів;
- здійснення політики енерго- та ресурсозаощадження;
- здійснення прогресивних економічних перетворень на базі власної моделі реформ;
- здійснення широкого комплексу інституційних змін з метою динамічного розвитку національної економіки;
- здійснення реформи податкової системи, посилення стимулюючого впливу податків на розвиток виробництва;
- забезпечення фінансової стабілізації, подолання кризи неплатежів;
- подолання інфляції;
- проведення земельної реформи, підтримка фермерських господарств;
- здійснення реформи агропромислового комплексу, відродження села;

- забезпечення конвертованості національної грошової одиниці;
- залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів до розвитку національної економіки;
- зростання добробуту українських громадян;
- вирішення державою соціальних проблем (безробіття, бідність, злочинність, житлове забезпечення тощо);
- забезпечення населення продовольчими товарами, поліпшення якості та структури споживання;
- розвиток внутрішнього ринку та внутрішнього попиту;
- проведення рішучої боротьби з „тіньовою” економікою;
- створення соціально-однорідного середовища в усіх регіонах держави, усунення дисбалансу в їхньому соціально-економічному розвитку;
- забезпечення зайнятості населення та високого рівня трудових ресурсів;
- створення рівних соціальних та економічних можливостей для всіх громадян України;
- здобуття Україною належного місця у світовому розподілі праці та міжнародній торгівлі, інтеграція у світове господарство;
- побудова економічних відносин з іншими країнами на засадах рівноправності та взаємовигідності;
- забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- удосконалення товарної структури експорту та імпорту;
- забезпечення географічної збалансованості експорту та імпорту;
- нарощування експортного потенціалу, забезпечення позитивного сальдо зовнішньоторговельної діяльності;
- підтримка вітчизняних експортерів, сприяння виробникам імпортозамінної продукції, особливо критичного імпорту;
- захист національного ринку від несприятливої дії світової кон'юнктури та іноземної конкуренції;
- ефективне використання Україною свого вигідного географічного положення для здійснення міжнародного транзиту.

Концепція національної безпеки України пропонує лише один національний інтерес, що прямо стосується економічної безпеки України, а саме – створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки, яке передбачає втілення в життя пріоритетів, що запропоновані вище.

Гарантом захисту національних економічних інтересів повинна виступати держава. Однак в Україні ще відсутні чітко визначені національні економічні інтереси, не сформовано їхню цілісну систему. Це дає змогу урядовцям різних рівнів виправдовувати свої дії, запевняючи, що вони повністю відповідають національним економічним інтересам.

Для створення цілісної системи національних, економічних інтересів та їх ефективного функціонування насамперед необхідно:

- створити відповідну нормативну базу;
- проводити моніторинг національних економічних інтересів та їх моделювання;

- створити банк даних щодо національних економічних інтересів;
- забезпечити баланс національних економічних інтересів та їх гармонійне поєднання.

Серед першочергових проблем забезпечення економічної безпеки є відстеження й оцінка рівня загроз пріоритетним національним інтересам, а отже їх взаємозалежність: розрахунок сумарного потенціалу, розкриття закономірності в системі „пріоритети національних інтересів – загрози”.

Загрозами економічній безпеці України слід вважати фактори, що безпосередньо чи у перспективі унеможливають або ускладнюють реалізацію національних економічних інтересів, створюючи перешкоди на шляху нормального розвитку економіки і небезпеку незалежному державному існуванню та добробуту народу.

Загрози економічній безпеці України набули, на жаль, перманентного характеру і провокують її критичний стан за цілим рядом основних критеріїв. Тому завдання усіх суб'єктів національної економіки зараз полягає у створенні надійної системи блокування та упередження економічних загроз, яка б забезпечувала її стабільність та розвиток.

Виходячи з ситуації в українській економіці, а також з тенденцій, які спостерігаються в процесі її реформування, можна виділити стрижневі внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці України.

Внутрішні загрози:

- відсутність на державному рівні розробленої концепції та системи економічної безпеки;
- низький рівень науково-технічного потенціалу, втрата лідерства на важливих напрямках науково-технічного розвитку;
- високий рівень зношеності матеріально-технічної бази багатьох економічних галузей, передусім матеріального виробництва;
- усунення держави від монополії у виробництві й реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів, необґрунтована лібералізація зовнішньоекономічної діяльності;
- надто різка диференціація у доходах та споживанні населення, зростання рівня бідності, високий рівень безробіття;
- негативна, антисоціальна політика у сфері приватизації, що призводить до значного зниження вартості об'єктів приватизації;
- криміналізація економіки, зростання її „тіньового” сектора, поширеність організованої злочинності на ключові галузі економіки України;
- високий рівень корупції у державно-управлінській сфері;
- недосконалість законодавства у сфері економічних відносин та механізмів формування економічної політики;
- низький рівень заробітної плати, відсутність мотивації до праці тощо.

Зовнішні загрози:

- зниження інвестиційних надходжень в економіку держави;
- значна частка сировинного експорту у зовнішньоекономічній діяльності та втрата традиційних ринків збуту;

- залежність забезпечення України від імпорту продовольчих товарів, товарів повсякденного попиту, технологічної продукції стратегічного значення;

- скуповування іноземними фірмами підприємств України з метою усунення їх як із зовнішніх, так і з внутрішніх ринків збуту;

- негативний вплив на національну економіку світових фондових, фінансових та валютних ринків;

- високий рівень зовнішнього боргу тощо.

Загрози економічній безпеці у перспективі породжують стратегічні та національні ризики. Кожній загоді відповідає певний ступінь ризику. Необхідність визначення ступенів ризику значною мірою зумовлена питанням визначення прийнятного рівня безпеки. Кількісний вимір різних видів загроз за рахунок визначення рівня ризиків дає можливість порівнювати ці види загроз між собою і, відповідно, визначати рівень безпеки – ступінь їх захищеності.

Національні ризики – це імовірність втрати державою частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат у результаті здійснення певної діяльності в умовах невизначеності; вони визначають нестабільність внутрішнього стану країни, що впливає на результати діяльності підприємств.

Вони включають у себе стандартні ризики, які мають певну ступінь вірогідності настання, що характеризують стан розвитку економіки та політики даної країни, а також сукупність специфічних ризиків, характерних для розвитку даної країни.

До **стандартних ризиків** будь-якої країни відносять такі:

- природні;
- країнові;
- політичні;
- загальноекономічні;
- фінансові.

Враховуючи спектри викликів та загроз національній безпеці, а також рівень наукових, правових і технічних розробок стосовно проблем безпеки, розрізняють такі **диференційовані стратегічні ризики**:

- вибору державного та соціального устрою;
- соціально-політичного розвитку;
- економічні;
- глобальних і регіональних воєнних конфліктів;
- демографічні;
- розвитку науково-технічного і оборонного потенціалу;
- природно-техногенних катастроф;
- тероризму;
- технологічного розвитку;
- екологічні.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.
6. Національна економіка : підруч. / за ред. проф., к.е.н. П. В. Круша. – К. : Каравела ; Піча Ю. В., 2008. – 416 с.

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент